
GIBÁRT KÖZSÉG

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI

HATÁSTANULMÁNY

2018.

Települési örökségvédelmi hatástanulmány

1. Örökségvédelmi vizsgálat:

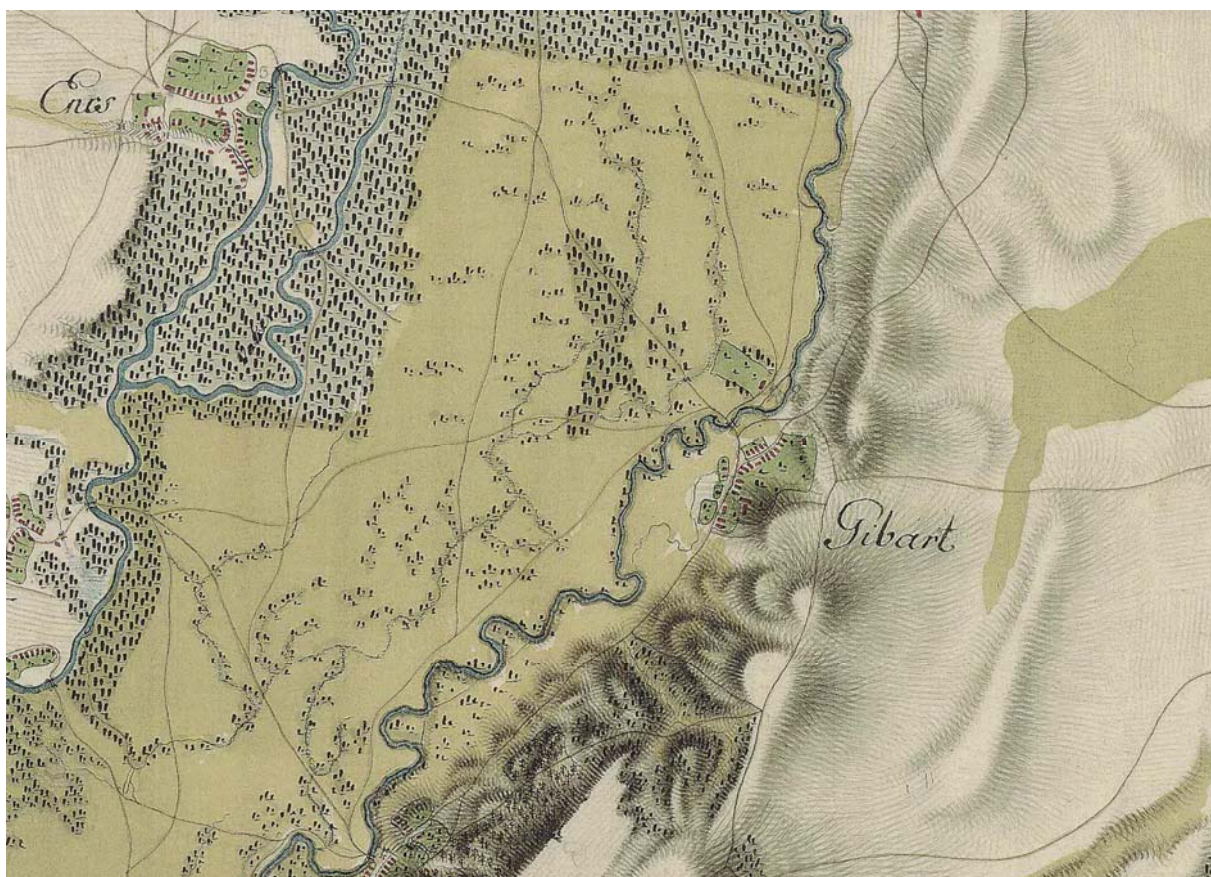
a) A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag)

Gibárt neve 1290-ben tűnik fel először az oklevelekben, ekkor került a Gibárt nevű család birtokába. Ez a család 1406-ban kihalt. Utána Halmay Mihály birtokába került, majd Panka Péter tulajdona lett. 1609-ben Farkas Mihálynak, Bocskai István lovaskapitányának birtoka. 1617-ben a Bernáth és a Naményi- Koncz családé. A Bernáthok kihaltja után a Gábiel, majd a Szent-Imrey és Szepessy családok öröklék. Gibárt eredete személynévből keletkezett puszta névadással, amely név ma is létezik fiú keresztnévként.

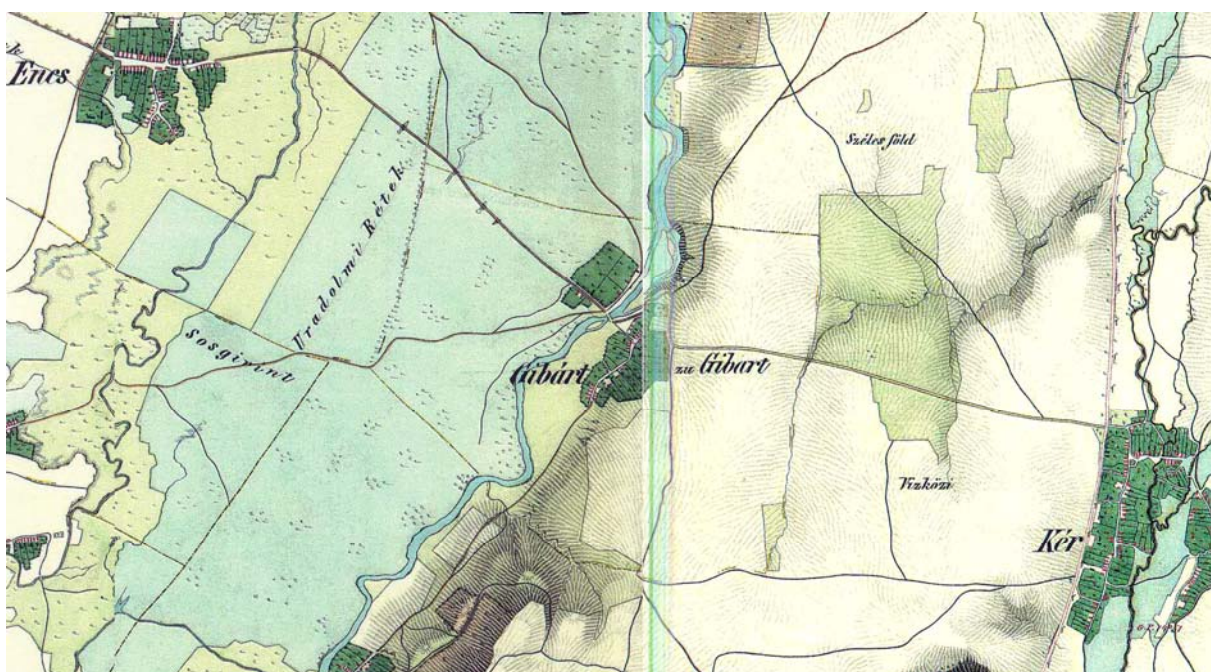
A településtől délre Hernádbúd felé, másfél –két kilométerre van egy Várdomb és egy Gata elnevezésű hely, ahol valamikor a Gata nevű földvár állott, amely része volt annak a földvárrendszernek, amelyet Boldogkőváraljával, kötött össze. Lehet, hogy ezek a várak sokkal inkább megerősített települések voltak, mint a Hernád völgyét ellenőrző várak.

A községtől délre fekvő dombon kelet-nyugat irányban húzódó földvár romjai a XI. és XII. századi életre utalnak. Itt agancskalapácsokat, orsókarikákat, agyagkanalat és csonttűt találtak a régészek. A földvár alatt terül el a Gata nevű völgy, melyből a leletek a csonteszközöktől a vaskorig terjedő időt ölelik fel. Ebben a korban ez a terület lakott volt. Ezt bizonyítja az itt talált nagy agyagedényben összehajlított vaskard, mely a Kassai Múzeumba került, valamint az a tény is, hogy a temetkező helyek között Gata neve is megtalálható. Ezek az emberek lakásukat úgy építették, hogy a földvár talajában – köralakban hajlítható faágakat leszúrták, a felső végét csomóba kötötték és az így létrejövő kúpalakú vesszővázat agyaggal vastagon betapasztották, majd tűzzel kiégették. A késő kőkorból származó földvár nyomai ma is jól kivehetők. Néhány adat arra is mutat, hogy később itt kővár is állhatott, de ezt a lakosság széthordta. A leletek alapján feltételezhető, hogy a bronzkorban is jelentős település lehetett e helyen. /www.gibart.hu/

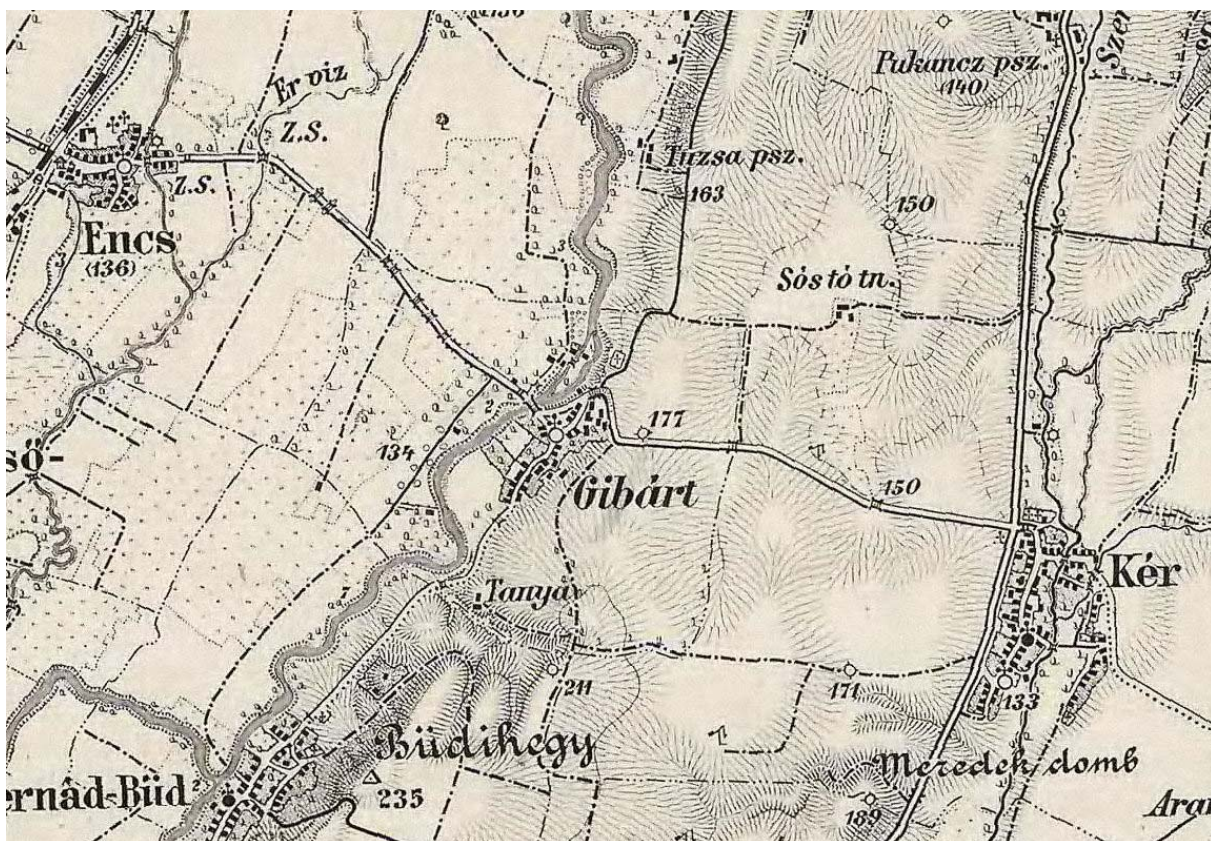
A három katonai térkép felvételen látható, hogy az ősi településmag a Hernád bal partján található. A jobb part az árvizekkel veszélyeztetett, ezért csak később épült be.

I. katonai felmérés (1780-1784)

II. katonai felmérés (1806-1869)

III. katonai felmérés (1872-1884)

b) A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással.

Ld! mellékelt régészeti munkarész

c) A védett műemléki értékek települési értékleltára, amely érték-kataszterben tartalmazza:

ca) a világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket, Ilyen nincs, tervbe véve sincsen.

cb) az országos építészeti örökség elemeit,

Műemléki védelem alatt áll a vízierőmű létesítményei és gépészeti berendezései, illetve egy lakóház.

Település neve	Helyrajzi-szám	Védettség jogi jellege	Törzsszám/azonosító	Védett örökségi érték neve
Gibárt	98	műemlék	11123 (11428)	Vízierőmű létesítményei, gépi berendezései
Gibárt	101	műemlék	11123 (11428)	Vízierőmű létesítményei, gépi berendezései
Gibárt	79	műemlék	11058 (2739)	Lakóház
Gibárt	96	műemléki környezet	11123 (12732)	Gibárti Vízierőmű műemléki környezete
Gibárt	97	műemléki környezet	11123 (12732)	Gibárti Vízierőmű műemléki környezete
Gibárt	99	műemléki környezet	11123 (12732)	Gibárti Vízierőmű műemléki környezete

Település neve	Helyrajzi-szám	Védettség jogi jellege	Törzsszám/azonosító	Védett örökségi érték neve
Gibárt	98	műemlék	11123 (11428)	Vízierőmű létesítményei, gépi berendezései

Állapot	Épület állaga jó, környezete rendezett
Javaslat	Állagmegóvás, üzemi funkción túl turisztikai hasznosítás

Település neve	Helyrajzi-szám	Védettség jogi jellege	Törzsszám/azonosító	Védett örökségi érték neve
Gibárt	101	műemlék	11123 (11428)	Vízierőmű létesítményei, gépi berendezései
				
Állapot		Épület állaga jó, környezete rendezett		
Javaslat		Állagmegóvás, üzemi funkción túl turisztikai hasznosítás		

Település neve	Helyrajzi-szám	Védettség jogi jellege	Törzsszám/azonosító	Védett örökségi érték neve
Gibárt	79	műemlék	11058 (2739)	Lakóház
				
Állapot		Épület állaga jó, környezete rendezett		
Javaslat		Állagmegóvás		

Műemlékek és műemléki környezetük elhelyezkedése

cc) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket és a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket.

település neve	helyrajzi szám	védetség jogi jellege	azonosító	védett örökségi érték neve
Gibárt	010	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	011	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	012	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	013	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	014	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	015	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	016	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	017	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	018	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	019	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	022	régészeti lelőhely	16601	Gibárt községtől É-ra, kb. 200 m-re
Gibárt	024	régészeti lelőhely	32578	Abaújkérről vezető út
Gibárt	025	régészeti lelőhely	32578	Abaújkérről vezető út
Gibárt	045	régészeti lelőhely	16603	Homokbánva 1. sz. lelőhely
Gibárt	046	régészeti lelőhely	16603	Homokbánva 1. sz. lelőhely
Gibárt			16604	Homokbánva 2. sz. lelőhely
Gibárt			16605	Homokbánva 3. sz. lelőhely
Gibárt			16606	Homokbánva 4. sz. lelőhely

Gibárt	05	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	06	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	07	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	08	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	09	régészeti lelőhely	16598	Tűzsa-dűlő
Gibárt	167	régészeti lelőhely	16602	Szent-Imrey kúria

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek elhelyezkedése

d) A helyi építészeti örökség települési értékleltára, értékkataszter

Megemlítendő még a település méretéhez képest a kastélyok, kúriák nagy száma, pl. Szepessy család kúriája, ahol most polgármesteri hivatal van, továbbá Szent-Imrey család kastélya, a Naményi kúria, a Fáy kúria, a Meskó kúria valamint Gábrriel kúria.

A népi építészet is hordoz helyi sajátosságokat. A helyi hagyományok megőrzése érdekében célszerű lenne a falukép védelmi kézikönyv elkészítése és az arra épülő helyi településképvédelmi rendelet megalkotása.

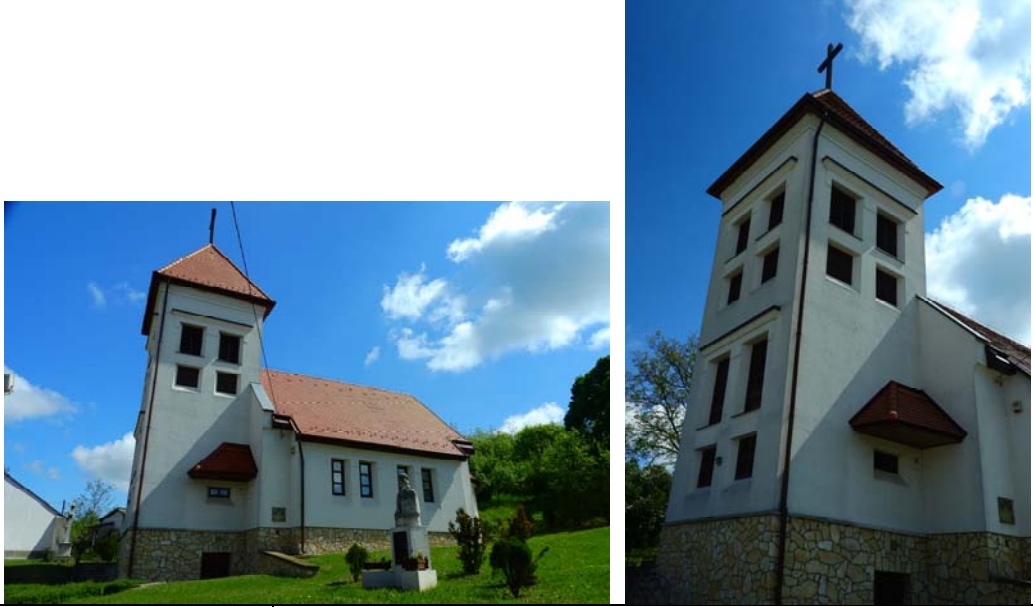
**HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG ELEMEI
UTCA, HÁZSZÁM, HELYRAJZISZÁM ALAPJÁN**

Sorszám	Utca megnevezése	Megnevezés	Házzszám	Helyrajziszám
1.	Széchenyi István	református templom		158
2.	Széchenyi István	I-II. világháborús emlékmű		175
3.	Dózsa György	római katolikus templom		137
4.	Dózsa György	Szent István szobor		137
5.	Dózsa György	római katolikus kegyhely		142
6.	Széchenyi István	Szepessy kúria – Polgármesteri Hivatal	10	167
7.	Széchenyi István	Szent-Imrey kastély	12	169
8.	Dózsa György	Meskó kúria	6	154
9.	Dózsa György	Naményi kúria	14	148
10.	Dózsa György	Fáy kúria	22	142
11.	Kossuth Lajos	Hernád-híd, alsópályás vasbeton ívhíd		103
12.	Kossuth Lajos	népi lakóház	17	22
13.	Széchenyi István	volt szolgálati lakás	39	256

HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG ELEMEI KÉPEKBEN

Megnevezés	Református templom
Helyszín, település neve	Gibárt, Széchenyi István utca - 158 hrsz
Ismertetés	1802-ban épült, 11 méter magas tornya 1806-ban épült meg.
	
Állapot	Épület állaga jó, környezete rendezett
Javaslat	Faluképi jelentőségű épület. Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	I-II. világháborús emlékmű
Helyszín, település neve	Gibárt, Széchenyi István utca - 175 hrsz
Ismertetés	2002-ben felavatott két csónak alakú kőoszlop márvány-táblákkal
	
Állapot	Építmény állaga jó, környezete rendezett
Javaslat	Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	Római katolikus templom
Helyszín, település neve	Gibárt, Dózsa György utca - 137 hrsz
Ismertetés	2004-ben épült templom
	
Állapot	Épület állaga jó, környezete rendezett
Javaslat	Faluképi jelentőségű épület. Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	Szent István szobor
Helyszín, település neve	Gibárt, Dózsa György utca - 137 hrsz
Ismertetés	A római katolikus templom kertjében 2009-ben felavatott kő mellszobor
	
Állapot	Építmény állaga jó, környezete rendezett
Javaslat	Faluképi jelentőségű építmény. Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	Szepessy kúria
Helyszín, település neve	Gibárt, Széchenyi István utca 10. – 167 hrsz
Ismertetés	Jelenleg polgármesteri hivatal és óvoda
	
Állapot	Épület állaga megfelelő, környezete rendezett
Javaslat	Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	Szent-Imrey kastély
Helyszín, település neve	Gibárt, Széchenyi István utca 12. - 169 hrsz
Ismertetés	1820-ban klasszicista stílusban épült kastély.
	
Állapot	Építmény állaga jó, környezete rendezett
Javaslat	Faluképi jelentőségű építmény. Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	Meskó kúria
Helyszín, település neve	Gibárt, Dózsa György utca 6. - 154 hrsz
Ismertetés	
	
Állapot	Épület állaga avult, környezete rendezetlen
Javaslat	Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	Naményi kúria
Helyszín, település neve	Gibárt, Dózsa György utca 14. - 148 hrsz
Ismertetés	
	
Állapot	Épület állaga avult, környezete rendezetlen
Javaslat	Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	Fáy kúria
Helyszín, település neve	Gibárt, Dózsa György utca 22. - 142 hrsz
Ismertetés	
	
Állapot	Épület állaga avult, környezete rendezetlen
Javaslat	Helyi védelemre javasolt.

Megnevezés	Hernád-híd
Helyszín, település neve	Gibárt, Kossuth Lajos utca - 103 hrsz
Ismertetés	1949-ben épült, 65 méter hosszú, alsópályás vasbeton ívhíd
 	
 	
Állapot	Épület állaga megfelelő, környezete rendezett
Javaslat	Faluképi, tájképi jelentőségű építmény. Formájának, jellegének megőrzése hosszútávon javasolt.

Megnevezés	Népi lakóház
Helyszín, település neve	Gibárt, Kossuth Lajos utca 17. - 22 hrsz
Ismertetés	Utcaképet meghatározó épület
 	
Állapot	Épület állaga megfelelő, környezete rendezett
Javaslat	Faluképi jelentőségű épület. Formájának, jellegének megőrzése hosszútávon javasolt.

Megnevezés	Lakóház
Helyszín, település neve	Gibárt, Széchenyi István utca 39. - 256 hrsz
Ismertetés	Kolónia jellegű épület, volt TSZ szolgálati lakás
	
Állapot	Épület állaga megfelelő, környezete rendezett
Javaslat	Formájának, jellegének megőrzése hosszútávon javasolt.

da) településszerkezetet,

A község a Hernád völgyében az Encs-Mád összekötő út, valamint a Perére vezető út találkozásánál található.

Településszerkezete két tagból áll. Az ősi falumag a Hernád bal partján alakult ki, mivel a magaspart az árvizektől jobban védett. A két településrészt a Hernád választja el, melyet hid köt össze.

Korábban Encs városhoz tartozott, majd 2006 óta ismét visszanyerve önállóságát, azóta saját önkormányzattal rendelkező település, a Gönci járáshoz tartozik.

db) telekstruktúrát és az utcavonal-vezetést,

A kialakult telekstruktúra követi a történelmi változásokat. Halmazosodás figyelhető meg az főutak találkozásánál, majd ehhez csatlakozik a fésűs szalagtelkes szerkezet követve a terepalakulatokat a Hernádbüd-Pere felé vezető út mentén. Az utcakép változatos, mely az íves út vonalvezetésnek és a terephez alkalmazkodó beépítésnek köszönhető. Az Abaújkér, Mád felé vezető út csatlakozás meredek serpentinén kapaszkodik fel a dombtetőre. Ez a terület földcsuszamlás veszélyes.

Az Encs felé vezető út menti területek mértani rendben történtek beépítésre, ez a településrész nem eredményezett változatos utcaképet.

dc) utcakép, utcakép részletet,

Az oldalhatáron álló, a falusias településkép jellemző az ősi falumag területén, néhány jó állapotba lévő épület helyi védelemre is méltó lehetne.

A párhuzamos utcás régi falu rész ugyanakkor nem nélkülözi a sajátosságot, az egyéni karaktert. Az arculat nagyrészt az építési időszakra jellemző. A település összképe viszonylag organikus.

A településekre jellemző hagyományos építkezési mód harmonikusan illeszkedik a tájba.

dd) egyéb település-karakter elemeket,

A település karakter fő meghatározója a természeti elemek jelenléte. a Hernád folyó, annak galéria erdői, valamint a közeli dombok, illetve azok látványa. Az épített elemek, a Hernád-híd, a vízi erőmű és a kastélyok, kúriák, valamint a templom-tornyok jellegzetes kristályosodási pontok.

A településre jellemző hagyományos építkezési mód harmonikusan illeszkedik a tájba.

Az oldalhatáron álló, falusias településképp tehát a jellemző, néhány jó állapotba lévő épület helyi védelemre is méltó lehetne.

A kúriák és a templomtornyok alkotják a markáns súlypontokat a településképpen. Az utcakép látványát nagymértékben befolyásoló közterületek vegyes képet mutatnak. A település egészének épített karaktere tartalmaz kellemes, érdekes, vagy szép részleteket, és az igen vonzó táji-természeti adottságok jelentik a legnagyobb vonzerőt az idelátogatókra, esetleg itt beruházni kívánóknak.

de) építményrészletet vagy az alkalmazott anyaghasználatot, tömegformálást, homlokzati kialakítást,

Az alkalmazott anyaghasználat jellemzően mást nem helyből, vagy a környékről származik.

Az épületek szinte kivétel nélkül vakoltak, de az egykori vakolathímek eltűntek, csak a kúriákon figyelhetők meg pl. a keretelt ablakok. A népi építészetben, de néhány esetben a kúriákon is megfigyelhető a tornác, és annak többféle fajtája. A könyöklőtornác több helyen megfigyelhető. A népi lakóházak általában három osztatúak, jellemző a kontyolt nyeregtető. A település kúria épületei hatással voltak az építkezésekre, mert néhány esetben azok motívumai is megjelentek az új házakon, pl. az összetett tetőszerkezetben vagy a tagolt homlokzat formájában.

df) táj- és kertépítészeti alkotást, egyedi tájértéket, növényzetet,
Megfigyelhetők a parkosítási törekvések pl. a Hernád-parti közösségi tér, vagy a játszóterek létesítése. Az új növénytelepítések azonban nagyon visszafogottak.

dg) szobrot, képzőművészeti alkotást, utcabútor,
Említésre méltóak és utcaképet is javító mikroarchitectúrák, a buszmegállók, melyek fából készültek.

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése:

a) A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.

Releváns változások nem várhatók, mivel a fejlesztési területek behatároltak. A fejlesztésre kijelölt területeit árvédelmi töltés védi. A lakóterület, üdülőterület fejlesztésére valamint egy vízi túra táborhely céljára van kijelölt terület.

b) Az a) pontban szereplő változások hatásai:

ba) a régészeti örökségre,

Több régészeti érték található a településen. Az értékleltár tartalmazza a védett és a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket, területüket nem érinti fejlesztési szándék.

bb) a történeti településre, település- és tájszerkezetre,

A történeti településre és a tájszerkezetbe való markáns beavatkozásokat mellőzni kell. Az illeszkedés szabályai követendők úgy a tömegformálásban, mint az anyaghasználatban, mint a színezésben stb.

bc) a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.

A vízierőmű, mint ipartörténeti emlék hosszú távon is megővendő, fejlesztése sem közép- sem hosszú távon nem várható. Legfeljebb olyan technológiai újításokkal lehet számolni, melyek a külső megjelenésben nem avatkoznak be markánsan. Hosszútávon is működő ipartörténeti emlékekkel számolnunk, mely turisztikai célpontként is szerepelhet a jövőben.

3. Az értékvédelmi terv tartalmazza:

a) az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények,

Fontosnak tartjuk a Településképi arculat kézikönyv és a helyi település képvédelmi rendelet megalkotását, melyben a főbb szempontok:

- helyi hagyományok ápolása
- helyi értékek megőrzése
- egyedi tájkarakter megőrzése
- sajátos arculat megteremtése

b) az önkormányzati feladatok meghatározása

Az értékek megővására való törekvés és ez irányú pályázatok figyelése.